

КОНВЕНЦІЯ ООН З МОРСЬКОГО ПРАВА 1982 РОКУ: 35 РОКІВ КОНСТИТУЦІЇ ДЛЯ ОКЕАНІВ

Шановні читачі! Ви тримаєте в руках тематичний випуск журналу «LEX PORTUS», присвячений 35-річчю прийняття Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права.

10 грудня 1982 року в Монтего-Бей (Ямайка) було відкрито для підписання Конвенцію ООН з морського права, а за влучним висловом Голови III Конференції ООН з морського права Томмі Т. Б. Ко – «Конституцію для океанів».

Ця визначна подія завершила чотирнадцятирічну роботу (дев'ять з них тривала III Конференція ООН з морського права, в результаті проведення якої саме і було прийнято Конвенцію з морського права), в якій взяли участь більше 150 країн, що репрезентували всі регіони світу, всі правові та політичні системи. Вони зібралися з метою установаження всеохоплюючого режиму «зі всіх питань, що стосуються морського права ... з урахуванням того, що проблеми морського простору є тісно взаємозалежними та їх необхідно розглядати в сукупності». Результати їхньої багаторічної праці втілено в Конвенції ООН з морського права (*UN Convention on the Law of the Sea, UNCLOS'82*).

Завдячуючи «пакетному» підходу розробників Конвенції до вирішення основних дискусійних проблем, пов'язаних з визначенням правового статусу та режиму морських просторів, було дійдено консенсусу щодо основних з них: встановлено єдиний 12-мильний ліміт ширини територіального моря та можливість безперешкодного проходу всіх суден через протоки, використовувані для міжнародного судноплавства, вирішені проблеми рибальства, встановлені 200-мильні економічні зони, врегульований статус і режим морського дна тощо. Деякі з цих проблем не отримували свого розв'язання протягом століть та ставали причиною воєнних конфліктів (ширина територіального моря, правовий статус і режим віддалених від узбережжя морських просторів), деякі – предметом судових розглядів (безперешкодний прохід через міжнародні протоки, режим рибальства), а новітні – вперше набули правового закріплення (встановлення статусу морського дна, архіпелажних вод тощо).

Конвенція об'єднала практично всі держави світу: у перший день відкриття для підписання її підписали 119 делегацій, а одна держава – Фіджі – у той же день здала на зберігання свою ратифікаційну грамоту. Ніколи раніше у день відкриття міжнародного договору для підписання не демонструвалася настільки одноголосна і така переконлива його підтримка. Цей перший успіх Конвенції не має прецеденту в історії договірної права.

Після набуття Конвенцією чинності у 1994 році, законодавства держав, що її підтримали та ратифікували, поповнилися досконалим механізмом вирішення питань, пов'язаних з використанням всіх видів морських просторів. Проте, поряд із всесвітньо визнаним всеохоплюючим характером норм Конвенції, окремі з них, як свідчить практика, все ж потребують подальшої розробки: критерії віднесення внутрішніх морських просторів до категорії історичних, підгрунтя для розгляду проток як таких, що використовуються для міжнародного судноплавства, міжнародних каналів тощо. Останнє сьогодні набуло особливої актуальності для України, яка в умовах тимчасової окупації РФ своїх сухопутних та водних територій намагається правовими засобами вибороти можливість здійснення власних прав у прибережних водах Кримського півострову та у Керченській протоці (Керч-Єнікальському каналі) відповідно до норм Конвенції ООН з морського права 1982 року. Наполеглива боротьба за відновлення морської могутності та власних прав у прибережних водах ведеться сьогодні Україною всіма доступними правовими методами, з використанням всіх можливих правових механізмів та з приверненням уваги міжнародної спільноти. При цьому, однаково важливими тут є як робота на міжнародному рівні, так і внутрішньодержавна робота над удосконаленням правового забезпечення морської галузі, підвищення конкурентоздатності вітчизняних приморських територій, морських портів та відновлення славетних морських традицій нашої держави, що є неможливим без ґрунтовних наукових розробок та вивчення історичного досвіду.

Кафедрою морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія», за підтримки Президента університету, академіка С. В. Ківалова, було вирішено скликати Міжнародну науково-практичну конференцію «Морське право: актуальні питання теорії та практики», присвячену 35-ій річниці прийняття та відкриття для підписання Конвенції ООН з морського права 1982 року. Ця подія не була випадковою, адже саме зусиллями НУ «ОЮА» у 1998 році цю Конвенцію вперше в Україні було опубліковано.

Невипадковим стало і центральне питання конференції – проблеми, що виникли у зв'язку з анексією РФ Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, будівництвом РФ мосту через Керченську протоку, та можливі правові механізми їх вирішення. Проведення такої конференції виявилось «на часі», вона об'єднала, як колись і сама Конвенція ООН з морського права, провідних вчених, які займаються сьогодні проблемами морського права, практиків, які проводять у життя втілені у законодавстві їх наукові дослідження, та студентів – майбутнє нашої держави.

Сподіваємося, що опубліковані в цьому номері журналу «LEX PORTUS» матеріали конференції, які, за загальною згодою учасників конференції, були оформлені у наукові статті, стануть цікавими для широкого кола читачів як в Україні, так і за її межами.